

खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना प्रतिवेदन शिख गाविस

म्याङ्गदी
जिल्ला

तयार गर्ने :

गाउँ विकास समितिको कार्यालय, शिख

तयार गरिएको मिति : २०७२ / /

गाउँ विकास समिति स्तरीय
खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना

अन्तिम प्रतिवेदन

शिख गा.वि.स
म्याग्दी, २०७२

दुई शब्द

शिख गाउँ विकास समिति, म्यागदीको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना (V-WASH Plan) तयार गरिएकोमा हामीलाई खुशी लागेको छ । यो खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाको प्रतिवेदनले सर्वै पहिचान भएका पानीका श्रोतहरु, तिनीहरुको उपयोग, विद्दमान खानेपानी तथा सरसफाईको अवस्था र गा.वि.स.मा भविष्यमा विकास गरिने खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धि सर्वै संभावनालाई समावेश गरेको छ । यो प्रतिवेदन सहभागितात्मक र योजना तयारीको समावेशी प्रक्रियाको प्रतिफल हो । यस गा.वि.स. मा आवश्यकता पहिचान गरिएका सर्वै खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाहरुलाई समावेश गरेको छ । यस दस्तावेज तयार गर्नु त्यति सजिलो कार्य भने होइन । विभिन्न स्तरका सर्वै सरोकारवालाहरुको प्रतिवद्ध, सामुहिक प्रयास तथा सघन अन्तरक्रियाबाट आएको प्रतिफल हो ।

हामीले यो अवसरलाई उहांहरुको उत्साही सहभागिता र महत्वपूर्ण योगदानको रूपमा लिएका छौ । जिल्ला विकास समिति म्यान्दीको प्राविधिकका साथै आर्थिक सहयोग, पश्चिम नेपाल ग्रामिण खानेपानी तथा सरसफाई परियोजना को सहजिकरण तथा व्यबस्थापन सहयोग र शिख गा.वि.स. जसले यस कार्यमा अग्रसरता, समन्वय र आर्थिक व्यवस्थापन गर्यो त्यस वापत हामी विशेष धन्यवाद दिन चाहान्छौ ।

जि.वि.स.म्यागदीले खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना (V-WASH Plan) लाई स्थानीय सरकार (गा.वि.स.) र समन्वित क्षेत्रगत संस्थाहरुको योजना निर्माण गर्ने औजारको रूपमा लिएको छ । खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना V-WASH Plan) को सफल कार्यान्वयनको लागि खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति (V-WASH-CC) ले गा.वि.स. स्तरमा संभाव्य संस्थाहरुसंग समन्वय र अग्रसरता लिइ सम्पर्क संस्थाको रूपमा कार्य गर्नेछ भन्ने आशा लिएका छाँौ । हामीलाई आशा छ कि गा.वि.स. पूर्ण सरसफाई कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै स्वच्छता कायम राख्न तथा खानेपानी तथा सरसफाईको क्षेत्रमा सेवा प्रदान गर्ने सक्षम हुने छ ।

अन्तमा, यो खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना (V-WASH Plan) को कार्यान्वयनमा हामी प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दछौ र सर्वै सम्बन्धित संस्थाहरुलाई सहयोगको लागि अपील गर्दछौ ।

.....
(चिरन्जिवि पौडेल)

स्थानीय विकाश अधिकारी तथा जिल्ला खानेपानी, सरसफाई स्वच्छता समन्वय समिति अध्यक्ष

जिल्ला विकास समिति (जि.वि.स.)

म्यागदी

धन्यवाद जापन

म्यागदीको शिख गाउँ विकास समिति (गा.वि.स.) र खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति (V-WASH-CC) ले खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना (V-WASH Plan) प्रस्तुत गरेकोमा हामीलाई गर्व छ जुन सहभागितात्मक र समावेशी योजना प्रक्रिया, सघन सामाजिक र प्राविधिक विश्लेषणको आधारमा खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना (V-WASH Plan) को रूपमा लिइएको छ ।

जि.वि.स.म्यागदी र पश्चिम नेपाल ग्रामिण खानेपानी तथा सरसफाई परियोजना लाई प्राविधिक र आर्थिक सहयोग गरे वाफत शिख गाउँ विकास समिति र खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति (V-WASH-CC) हार्दिक धन्यवाद दिन चाहान्छ । त्यस्तै सामाजिक तथा प्राविधिक अध्ययन र प्रतिवेदन तयार गरी सहयोग पुऱ्याउने कालिगण्डकी सामुदायिक विकास मञ्च (कदम) म्यागदीलाई धन्यवाद व्यक्त गर्दछौं ।

साथै यस खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना (V-WASH Plan) को तयारीमा सक्रिय सहभागिता जनाउने स्थानीय वासिन्दा, राजनीतिक दलका सदस्यहरू, विद्यालय शिक्षक, क्लव, समुदायमा आधारित संस्थाहरू आदि प्रति खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता समन्वय समिति (V-WASH-CC) शिख, कृतज्ञता जापन गर्दछ ।

शिख गा.वि.स.का वडा नागरिक मञ्च सदस्यहरूको सहयोग र सहकार्यलाई हामी हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छौं ।

(.....)

गाविस सचिव तथा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति, (V-WASH-CC) अध्यक्ष
गाउँ विकास समिति, शिख, म्यागदी

बिषय सूचि

अध्याय एक.....	१
१. गा.वि.स को पार्श्वचित्र.....	१
१.१ गा.वि.स को परिचय.....	१
१.२ सामाजिक तथा आर्थिक विशेषताहरु.....	३
१.२.१ जनसंख्या.....	३
१.२.२ साक्षरता	४
१.२.३ स्वास्थ्य र सरसफाईको अवस्था.....	५
१.३ गाविसको संस्थागत अवस्था.....	५
१.३.१ उपोभोक्ता समिति.....	६
अध्याय दुई	७
२. गाविसको खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छताको अवस्था	७
२.१ विद्यमान जलश्रोतको परिचय.....	७
२.१.१ जलश्रोतको विश्लेषण र यसका प्रकार.....	७
२.१.२ क्षमताको आधारमा मुहानको वर्गीकरण	८
२.१.३ गुणस्तरका आधारमा मूहान	८
२.१.४ सम्भाव्य उपयोगका आधारमा मूहान.....	८
२.१.५ श्रोतमा विवाद.....	८
२.२ खानेपानी.....	९०
२.२.१ खानेपानीको विद्यमान अवस्था.....	९०
२.२.२ विद्यमान खानेपानी सुविधास्तर	९०
२.२.३ विद्यमान खानेपानी योजनाहरुको सचालन अवस्था	९२
२.३ सरसफाई तथा स्वच्छता.....	९४
२.३.१ गाविस को सरसफाई तथा स्वच्छताको अवस्था	९४
२.३.२ सार्वजनिक तथा संस्थागत शौचालय	९६
अध्याय तीन	९७
३.खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता योजना	९७
३.१ प्राक्कथन.....	९७
३.२ परिचय.....	९७
३.३ गाविस वास योजनाको उद्देश्य	९८
३.४ विधि.....	९८
३.५ सिमितता	२०
३.६ गाविसको पञ्चवर्षीय योजना तर्जुमा.....	२०
३.६.१ खानेपानी.....	२०
३.६.२ सरसफाई तथा स्वच्छता कार्ये योजना	२१
३.६.३ अनुगमन र मूल्यांकन.....	२३
३.६.४ पूर्ण सरसफाई पश्चातको क्रियाकलापहरु.....	२३
३.६.५ सभावित सहयोगी निकायहरु.....	२३
३.६.६ जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनिकरण कार्य योजना.....	२४

अनुसूचीहरु:

- अनुसूची-१ पाखापानी गा.वि.स को नक्सा
- अनुसूची-२ खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता योजना
- अनुसूची ३ घरधुरी तथा जनसंख्या
- अनुसूची ४ विद्यालय तथा उपलब्ध सुविधा
- अनुसूची ५ संस्थागत अवस्था तथा उपलब्ध सुविधा
- अनुसूची ६ गाविसका टोलहरुका घरेलु चर्पीहरुको अवस्था
- अनुसूची ७ गा.वि.स मा पहिचान भएका पानीका श्रोतहरु
- अनुसूची ८ खानेपानीको विद्यमान उपयोग अवस्था
- अनुसूची ९ खानेपानीको सुविधास्तर निर्धारण
- अनुसूची १० विद्यमान खानेपानी योजनाको व्यवस्थापकिय अवस्था
- अनुसूची ११ गा.वि.स स्तरिय खानेपानीको पाँच वर्षिय योजना तर्जुमा
- अनुसूची १२ गाविस को एक बर्षे कार्य योजना
- अनुसूची १३ पूर्ण सरसफाईको लागि वडा र गाविस तहको कार्ययोजना
- अनुसूची १४ गाविस स्तरीय पूर्ण सरसफाई योजना चक्र

यस भित्र प्रयोग गरीएका संक्षिप्त रूपहरू:

आर. भि. टी.	रिजरभ्वाएर टंकि
आ.व.	आर्थिक बर्ष
उ.मा.वि.	उच्च माध्यमिक विद्यालय
किमि	किलो मिटर
क्र. सं	क्रम संख्या
खा.पा.	खानेपानी
खा.पा.यो.	खानेपानी योजना
गाविस	गाउँ विकास समिति
जि. आई.	र्याल्भनाइज्ड आइरन
जि.वि.स..	जिल्ला विकास समिति
नि.मा.वि.	निम्न माध्यमिक विद्यालय
ने.रु..	नेपाली रूपैया
न.	नम्बर
प्रा.वि.	प्राथमिक विद्यालय
मा.वि.	माध्यमिक विद्यालय
वि.सं.	विक्रम सम्बत
VWASH	Village Water, Sanitation and Hygiene
VWASHCC	Village Water, Sanitation and Hygiene Coordination Committee

अध्याय एक

१. गा.वि.स को पाश्वचित्र

१.१ गा.वि.स को परिचय

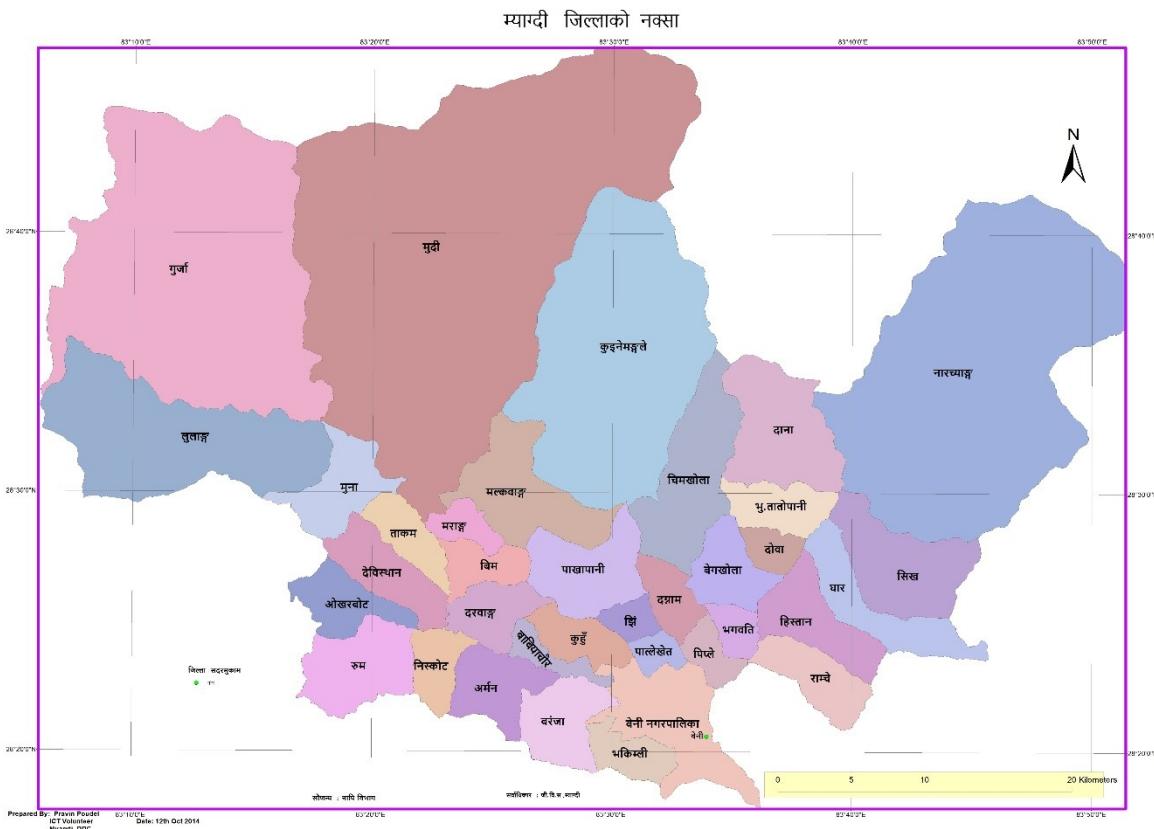
शिख गाउँ विकास समितिको पूर्वमा कास्की जिल्लाको घान्दूक गाविस, पश्चिममा तातोपानी गाविस, उत्तरमा नरच्याङ्ग गाविस र दक्षिणमा धार गा.वि.स पर्दछ । राजनैतिक विभाजनका हिसाबले यो गाउँ विकास समिति जिल्लाको निर्वाचन क्षेत्र नं.१ मा रहेको छ । यस गाउँ विकास समितिमा ३० वटा बस्तिहरु रहेको छ ।

भिरालो धरातलिय स्वरूपले बनेको यो गाउँ विकास समिति समुद्री सतहदेखि १८१३ मिटर देखि २३९६ मिटर सम्म उचाईमा अवस्थित छ । कुल क्षेत्रफल करिब ३९.५४ वर्ग किलोमीटर रहेको यस गाउँ विकास समितिको भूउपयोग स्थिति देहायबमोजिम छ :

कुल कृषियोग्य भूमि	: २२.१८ %
जंगल क्षेत्र	: ६९.९२ %
झाडि, बुट्यान र चरन क्षेत्र	: ५.७२ %
खोलानाला, आवास तथा अन्य क्षेत्र	: २.१७ %
भिरालो धरातलिय स्वरूपले बनेको यो गाउँ विकास समिति समुद्री सतहदेखि १९०६ मिटर देखि २३५४ मिटर सम्म उचाईमा अवस्थित छ । कुल क्षेत्रफल करिब ५२ वर्ग किलोमीटर रहेको यस गाउँ विकास समितिको भूउपयोग स्थिति देहायबमोजिम छ :	
कुल कृषियोग्य भूमि	: १८.९५ %
जंगल क्षेत्र	: ६२.३९ %
झाडि, बुट्यान र चरन क्षेत्र	: १८.१२ %
खोलानाला, आवास तथा अन्य क्षेत्र	: ०.५४ %

(श्रोत: नापी विभाग नक्सा)

क) म्यागदी जिल्लाको नक्सा

१.२ सामाजिक तथा आर्थिक विशेषताहरु

१.२.१ जनसंख्या

शिख गा.वि.स.मा जातजातीको वसोवासको अवस्थालाई हेर्दा विविधता रहेको पाईन्छ । वाड भेला, घरधुरी सर्वेक्षण अध्ययनबाट आएको तथाइक अनुसार हाल यस गाविसमा कुल ५८६ घरधुरी रहेका छन् । यस गाविसको कूल जनसंख्या (प्रक्षेपित) २,२१२ मध्ये महिलाको जनसंख्या १,१६९ अर्थात ५२.८४ % र पुरुषको १०४३ अर्थात ४७.१६ % रहेको छ । (श्रोत: जिल्ला पार्श्वचित्र २०७)

जनजातीको वाहुत्यता रहेको यस गाविसमा आदिवासी जनजातीको ८५.४९ %, दलितको १४.३३ % र अन्यको ०.१७ % घरधुरी रहेको छ। विस्तृत विवरण अनुसूची- ३ मा दिइएको छ।

तालिका १ : जातिय घरधुरी तथा जनसंख्या

वार्ड नं	टोलको नाम	दलित घरधुरी	जनजाती घरधुरी	धार्मिक अन्यसंख्यक (मुसलमान)	तराई पिछडा वर्ग घरधुरी	अन्य घरधुरी	जम्मा घरधुरी
१	तल्लो गाउँ	८	४८	०	०	०	५६
	पेनान्त्ला	७	५	०	०	०	१२
जम्मा		१५	५३	०	०	०	६६
२	उपल्लो गाउँ	५	४०	०	०	०	४५
	उपल्लो सोरा	४	१८	०	०	०	२२
	देउराली मुलपानी हिलेदो	११	२७	०	०	१	३९
जम्मा		२०	८५	०	०	१	१०६
३	चुनेखर्क, घोप्टेखर्क	१	१८	०	०	०	१९
	भूयामजील		३	०	०	०	३
	सिनेखोरे	१	३	०	०	०	४
	रैसे		५	०	०	०	५
	फलाटे	५	१७	०	०	०	२२
	खसेबोट	२	४	०	०	०	६
जम्मा		९	५०	०	०	०	५९
४	स्वाँत		५४	०	०	०	५४
	स्वभित्ता		९	०	०	०	९
जम्मा		०	६३	०	०	०	६३
५	छालिम	३	५	०	०	०	५
	धसेखरे		१२	०	०	०	१२
	किन्दु		७	०	०	०	७
	उपल्लो घिरबाङ्ग		७	०	०	०	७
	विस्नेखर्क	६		०	०	०	६
	भारबाड		१२	०	०	०	१२
	तल्लो घिरलाङ्ग		५	०	०	०	५
जम्मा		९	४८	०	०	०	५७
६	सौंगा		७	०	०	०	७
	डाँडागाउ		४३	०	०	०	४३
	नाथी		१४	०	०	०	१४

जम्मा		०	६४	०	०	०	६४
७	माझगाउँ	४	५३	०	०	०	५७
	भिमसेन डाढाँ	५	१	०	०	०	६
जम्मा		९	५४	०	०	०	६३
८	तल्लो आरन	४	१	०	०	०	५
	तल्लो आरन		४६	०	०	०	४६
जम्मा		४	४७	०	०	०	५१
९	गिवाङ्ग	१	१८	०	०	०	१९
	नेपाने	१६		०	०	०	१६
	गोनपानी	१	१९	०	०	०	२०
जम्मा		१८	३७	०	०	०	५५
जम्मा घरधुरी							

श्रोत : फिल्ड अध्ययन २०७२

१.२.२ साक्षरता

यस गाविसको साक्षरता दर राम्रो छ। तथ्यांक कार्यालय बागलुडले प्रकाशित गरेको जिल्ला वस्तुगत विवरण, म्यागदी २०७२ अनुसार ५ वर्ष वा माथिका साक्षर वा अध्ययनरत जनसंख्या १५७१ देखिन्छ। जसमध्ये पुरुष ८२० र महिला ७५१ रहेको छ।

६ वटा सरकारी विद्यालय, र ५ वटा सेवामूलक कार्यालयहरु अवस्थित यस गाविसमा हुलाक कार्यालयमा मात्र शौचालय नभएको देखिन्छ। शौचालय भएका सबै विद्यालय र सेवामूलक कार्यालयहरुमा पानीको सुविधा रहेको छ।

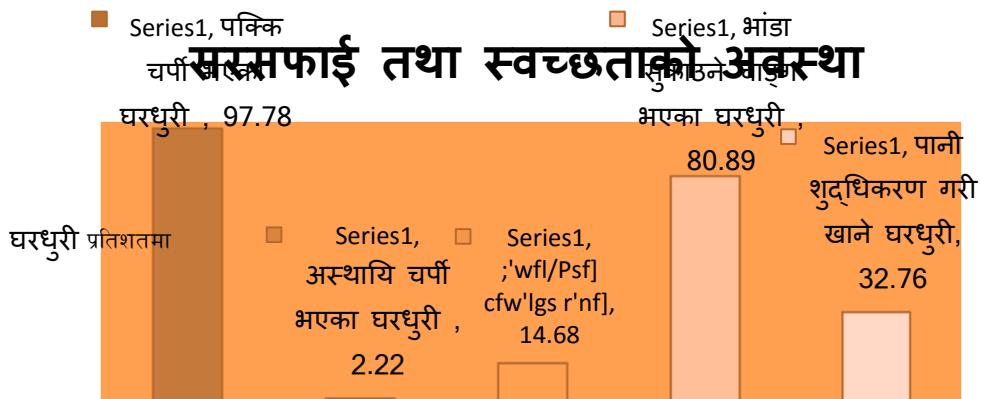
तालिका २ : विद्यालय र उपलब्ध सुविधाहरु

विद्यालयको स्तर	संख्या	विधार्थी संख्या	शौचालयको सुविधा भएका	खानेपानीको सुविधा भएका	छात्र र छात्राको लागी छट्टाछुट्ट शौचालय	शौचालयमा हात धुने व्यवस्था
मा. वि	१	३००	१	१	१	१
प्रा.वि	४	८०	३	४	४	४
उ. मा. वि	१	३५०	१	१	१	१

श्रोत : फिल्ड अध्ययन २०७२

१.२.३ स्वास्थ्य र सरसफाईको अवस्था

चित्र सरसफाईको अवस्था

सरसफाईको सूचक भनेर चर्पीलाई लिने गरिन्छ । यस गाविस को कूल ५८६ घरधुरी मध्ये ५७३ अर्थात् ९७.७८ % घरमा पक्की चर्पी रहेको छ भने १३ अर्थात् २.२२% घरमा कच्ची चर्पी रहेको छ । सरसफाईको अरु सूचकहरूमा सुधारिएको आधुनिक चुलो प्रयोग गर्ने घरधुरी १४.६७ %, भाडा सुकाउने चाड प्रयोग गर्ने घरधुरी ८०.८८ %, पानी सुद्धिकरणको लागी घरेलु विधि अपनाउने घरधुरी ३२.७६ %, हात धुने ठाउँ भएका घरधुरी ९५.७३ %, करेसावारी व्यवस्थापन भएका घरधुरी ९० % त्यसैगरि करेसावारीमा खेर गएको पानी प्रयोग गर्ने घरधुरी ४५.२२ % र सफा तथा स्वच्छता तरिकाले खानेकुरा व्यवस्थापन गर्ने घरधुरी ९४.०२ % रहेको छ ।

१.३ गाविसको संस्थागत अवस्था

यस गाविसमा खानेपानी उपधभोक्ता समिति र विधालय अलावा, सरकारी कार्यालयहरु, समुदायमा आधारित संघ संस्थाहरु समेत गरि ५ वटा संस्थाहरु रहेका छन् । यी संस्थाहरु मध्य ४ वटा संस्थाहरुमा शौचालय रहेको छ, भने हुलाक कार्यालय शौचालय विहिन छ । । यसको विस्तृत विवरण अनुसुची ५ मा दिइएको छ ।

तालिका ३: गाविसमा अवस्थित संस्था तथा उपलब्ध सुविधाहरु

संस्थाको नाम	संस्थाको भवन	खानेपानीको सुविधा	शौचालय	शौचालयमा पानीको सुविधा	शौचालय सफा तथा स्वच्छ	फोहर व्यवस्थापन अभ्यास
गा.वि.स	छ	छ	छ	छ	छ	जलाउने
Tourist check post	छैन	छ	छ	छ	छ	जलाउने
रेडक्स	छैन	छ	छ	छ	छ	खाल्डोमा फाल्ने
स्वास्थ्य चौकी	छैन	छ	छ	छ	छ	जलाउने

हुलाक कार्यालय	छैन	छ	छैन	छैन	छैन	जलाउने
----------------	-----	---	-----	-----	-----	--------

१.३.१ उपभोक्ता समिति

यस गाविस भित्र संचालनमा रहेका १० वटा खानेपानी तथा सरसफाई योजनाहरु मध्ये ३ वटामा मात्र उपभोक्ता समिति दर्ता भएर अस्थित्वमा देखिन्छन् । हारतु खा.पा.आ र मटेखर्क खा.पा.आ उपभोक्ता समितिमात्र केहि सकृय देखिन्छ । जस मध्य हारतु खा.पा.आको मर्मत सम्भार कोष रु.३४,००० संचित देखिन्छ र मर्मत सम्भार कार्यकर्ताको लागी मासिक पारिश्रमिक रु ११०० दिएको देखिन्छ । त्यसतै गरि मटेखर्क खा.पा.आ को मर्मत सम्भार कार्यकर्ताको लागी मासिक पारिश्रमिक रु ३०० दिएको देखिन्छ भने यस खा.पा.आ ले मात्र नियमित पानी शुल्क उठाउने गरेको देखिन्छ ।

अध्याय दुई

२. गाविसको खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छताको अवस्था

२.१ विद्यमान जलश्रोतको परिचय

२.१.१ जलश्रोतको विश्लेषण र यसका प्रकार

यस गाविसमा जम्मा ३१ श्रोतहरु पहिचान गरिएका छन्। जस मध्ये २८ वटा मूलहरु र २ वटा खोलाहरु र १ वटा पोखरी रहेको छ। वडावाइज वितरणको हिसाबले सबैभन्दा कम श्रोट वडा नं ७ र ८ मा १ वटा र सबैभन्दा धेरै श्रोट वडा नं ३ मा ११ वटा रहेका छन्। समुदायले पहिचान गरेका पानीका श्रोतहरुको विस्तृत विवरण अनुसुची ७ मा दिइएको छ।

तालिका ४ : जलश्रोतहरुको वर्गीकरण

वडा नं	मुल	खोल्सी	खोला	नदी	पोखरी	अन्य	जम्मा
१	२	०	०	०	०	०	२
२	४	०	०	०	०	०	४
३	१०	०	१	०	०	०	११
४	२	०	०	०	०	०	२
५	४	०	०	०	०	०	४
६	२	०	०	०	०	०	२
७	१	०	०	०	०	०	१
८	१	०	०	०	०	०	१
९	२	०	१	०	१	०	४
जम्मा	२८	०	२	०	१	०	३१
प्रतिशत	९०.३२ %	० %	६.४५%	० %	३.२२%	० %	१०० %

श्रोत : फिल्ड अध्ययन २०७२

२.१.२ क्षमताको आधारमा मुहानको बर्गीकरण

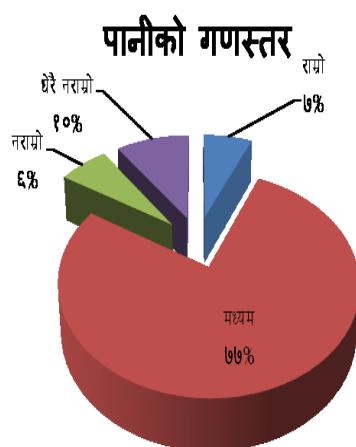
पहिचान भएका श्रोतहरुको क्षमता मापन गरी विश्लेषण गर्दा ७ वटा श्रोतहरुको क्षमता ०.१ लिटर प्रति सेकेण्ड भन्दा कम भएको, ११ वटा श्रोतहरुको क्षमता ०.१ देखी ०.५ लिटर प्रति सेकेण्ड, ६ वटा श्रोतहरुको क्षमता ०.५ देखी १ लिटर प्रति सेकेण्ड रहेका छन् भने ७ वटा श्रोतको क्षमता १ लिटर प्रति सेकेण्ड भन्दा माथी रहेको छ ।

तालिका ५ : क्षमताको आधारमा जलश्रोतहरुको बर्गीकरण

वडा नं	<०.१	०.१ - ०.५	०.५ - १	>१	जम्मा
१	०	२	०	०	२
२	०	२	१	१	४
३	३	३	२	३	११
४	१	०	१	०	२
५	१	३	०	०	४
६	१	०	०	१	२
७	०	१	०	०	१
८	१	०	०	०	१
९	०	०	२	२	४
जम्मा	७	११	६	७	३१
प्रतिशत	२२.५८ %	३५.४८ %	१९.३५ %	२२.५८ %	१०० %

श्रोत : फिल्ड अध्ययन २०७२

२.१.३ गुणस्तरका आधारमा मूहान

प्राविधिक विश्लेषणको धेरै महत्वपूर्ण कार्य पानीको गुणस्तर विश्लेषण गर्नु हो । तर पानीको गुणस्तर विश्लेषण मुहान अवस्थित रहेको स्थानको अवलोकन, श्रोतको वरिपरि रहेको वन, जंगल, सफाईपन, श्रोतको संरक्षण, हाल पानी उपयोगका चलनहरु, मुहानको वरिपरिका बस्तिहरु, दिसाको कारणबाट प्रदूषण हुनसक्ने संभावना र सडेगलेका सिनो आदिबाट गुणस्तरको विष्लेषण गरिएको छ । पहिचान गरिएका जलश्रोतहरुको गुणस्तर विश्लेषण गर्दा ६.४५% अर्थात २ पानीका श्रोतहरु राम्रो रहेको, ७७.४९% अर्थात २४ पानीका श्रोतहरु मध्यम, ६.४५% अर्थात २ पानीका श्रोतहरु

नराम्बो र ९.६७% अर्थात् ३ वटा श्रोतहरु धेरै नराम्बो श्रेणीमा रहेका छन् ।

तालिका ६ : गुणस्तरको आधारमा जलश्रोतहरुको वर्गिकरण

वडा नं	राम्बो	मध्यम	नराम्बो	धेरै नराम्बो	जम्मा
१	०	२	०	०	२
२	०	४	०	०	४
३	१	९	०	१	११
४	१	१	०	०	२
५	०	३	१	०	४
६	०	२	०	०	२
७	०	१	०	०	१
८	०	१	०	०	१
९	०	१	१	२	४
जम्मा	२	२४	२	३	३१
प्रतिशत	६.४५%	७७.४१%	६.४५ %	९.६७%	१०० %

श्रोत : फिल्ड अध्ययन २०७२

२.१.४ सम्भाव्य उपयोगका आधारमा मूहान

गा वि स मा पहिचान भएका जम्मा ३१ वटा पानीका श्रोतहरु मध्ये २८ वटा श्रोतहरु विद्यमान खानेपानी योजनाहरुमा प्रयोग भएका देखिन्छन् र ३ वटा श्रोतहरु मात्र प्रयोगमा नरहेको देखिन्छ । हाल प्रयोगमा नरहेका श्रोतहरुको पनि भविष्यमा गएर खानेपानी, सरसफाई, उद्योग, सिंचाई, जलशक्ति, वातावरण तथा पर्यावरण आदिमा संभाव्य प्रयोग हुन सक्ने देखिन्छ ।

२.१.५ श्रोतमा विवाद

फिल्ड अध्ययनको समयमा स्थानिय समुदायको सहयोगमा गा वि स भरी जम्मा ३१ पानीका श्रोतहरु पहिचान गरिएको थियो । श्रोत पहिचानको समयमा ती श्रोतहरुमा विवाद छ, छैन भनि एकिन गरिएको थियो र विवाद कम गर्न योजनाहरुको छनौट गर्दा सहभागितात्मक योजना तर्जुमा प्रकृयालाई ध्यान दिइएको थियो । हाल कुनै श्रोतहरुमा विवाद नदएखिए पनि भविष्यमा आयोजना निर्माण अथवा संचालन गर्दा श्रोतमा विवाद आएमा स्थानिय समुदायको सहभागितामा गा वि स स्तरमै छलफल गरी विवादको अन्त्य गरिने छ भन्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

२.२ खानेपानी

२.२.१ खानेपानीको विद्यमान अवस्था

यस गाविसका जम्मा ५८६ घरधुरी मध्ये खानेपानी सेवा प्राप्त घरधुरी ४८१ अर्थात् ८२.०८ %, र सेवावाट बच्चित घरधुरी १०५ अर्थात् १७.९२ % रहेको छ। यसको विवरण अनुसूची-८ मा दिइएको छ।

तालिका ७: विद्यमानमा खानेपानीको उपलब्धता

वडा नं	जम्मा घरधुरी संख्या	खानेपानी सुविधा पुगेका घरधुरी संख्या	खानेपानी सुविधा नपुगेका घरधुरी संख्या
१	६८	५६	१२
२	१०६	७६	३०
३	५९	४६	१३
४	६३	६२	१
५	५७	४७	१०
६	६४	५७	७
७	६३	५७	६
८	५१	४७	४
९	५५	३३	२२
जम्मा	५८६	४८१	१०५
प्रतिशत	१०० %	८२.०८ %	१७.९२ %

श्रोत : फिल्ड अध्ययन २०७२

२.२.२ विद्यमान खानेपानी सुविधास्तर

सुविधास्तर वर्गीकरण गर्दा ३० वटा टोल मध्ये ५ वटा (१६.६६ %) टोलको अवस्था राम्रो, २ वटा (६.६६%) टोलको अवस्था औसत, २३ वटा (७६.६६%) टोलको अवस्था नराम्रो रहेको छ। यी टोलहरूलाई प्राथमिकतामा राखी कार्यक्रम बनाउनु पर्ने देखिन्छ। सुविधास्तरको वर्गीकरण गर्दा निम्न बमोजिमका सुचकहरु प्रयोग गरिएको छ। विस्तृत विवरण अनुसूची-९ मा देखाइएको छ।

तालिका ८ : सेवास्तर विश्लेषण गर्ने सुचकहरू

सेवास्तर	पानी ओसार्न लाग्ने औसत समय (मिनटमा)	परिमाण (लि./व्य./दिन)	पानीको गुणस्तर	विश्वसनियता महिना/वर्ष	निरन्तरता (घण्टा/दिन)
राम्रो (SL 1)	१५ मिनट सम्म	४५ वा सो भन्दा माथि	प्रदुषित नभएको	१२	६ वा सो भन्दा बढि
(तह २) स्वीकार्य	१६ देखि ३० मिनट सम्म	२५ देखि ४४ लि. सम्म	प्रदुषण हुने सम्भावना भएमा	११	५ देखि ६ घण्टा सम्म
(तह ३) नराम्रो	३१ देखि ४५ मि. सम्म	१५ देखि २४ ली. सम्म	प्रदुषण हुने सम्भावना उच्च भएमा	१०	४ देखि ५ घण्टा सम्म
(तह ४) धेरै नराम्रो	४५ मि. भन्दा माथि	१५ ली. भन्दा कम	वर्तमानमा प्रदुषण अवस्थामा रहेको	२ महिना भन्दा बढि	४ घण्टा भन्दा कम

तालिका ९ : खानेपानी सुविधास्तर निर्धारण

वार्ड नं	टोलको नाम	जम्मा घरधुरी संख्या	पानी थाप्ने स्थान	पानी ल्याउन लाग्ने औसत समय	पानीको परिमाण	पानीको गुणस्तर	श्रोटको विश्वसनियत	टोलको सुविधास्तर	कठिनतम अंक
१	तल्लो गाउँ	५६	धारा	१	१	४	१	४	३००
	पेनान्ला	१२	धारा	१	१	४	१	४	३००
			कुवा	२	१	१	१	२	
२	उपल्लो गाउँ	४५	धारा	१	१	४	१	४	३००
	उपल्लो सोरा	२२	धारा	१	१	४	१	४	२२७.२७
			कुवा	२	१	२	१	२	
	देउराली मुलपानी हिलेदो	३९	धारा	१	१	४	१	४	२४०
			कुवा	२	१	२	१	२	
३	चुनेखर्क, घोप्टेखर्क	१९	धारा	१	१	४	१	४	२६८.४२
	कुवा		२	१	२	१	२		
	भ्रायामजील	३	धारा	१	१	४	१	४	३००
	सिनेखोरे	४	धारा	१	१	४	१	४	३००
	रैसे	५	धारा	१	१	४	१	४	३००
	फलाटे	२२	धारा	१	१	४	१	४	३००
	खस्तेवोट	६	धारा	१	१	४	१	४	३००

			धारा	१	२	४	१	४	
४	स्वाँत	५४	धारा	१	१	४	१	४	३००
	स्वभिता	९	धारा	१	१	४	१	४	३००
५	छालिम	८	धारा	१	२	४	१	४	३००
	धसेखरे	१२	धारा	१	१	४	१	४	३००
	किन्दु	७	धारा	१	२	४	१	४	३००
	उपल्लो घिरबाङ्ग	७	धारा	१	२	४	१	४	३००
	विस्नेखर्क	६	धारा	१	२	४	१	४	३००
	भारबाड	१२	धारा	१	२	४	१	४	३००
	तल्लो घिरलाङ्ग	५	धारा	१	२	४	१	४	३००
६	साँरा	७	धारा	२	१	२	१	२	१००
	डाँडागाउ	४३	धारा	१	२	४	१	४	३००
	नाथी	१४	धारा	१	२	४	१	४	३००
७	माझगाउँ	५७	धारा	१	२	४	१	४	३००
	भिमसेन डाडाँ	६	धारा	२	२	२	२	२	१००
८	तल्लो आरन	५	धारा	२	१	२	१	२	१००
	तल्लो आरन	४६	धारा	१	२	१	२	४	३००
९	गिवाङ्ग	१९	धारा	१	१	२	१	४	३००
	नेपाने	१६	धारा	१	१	२	१	१	१००
	गोनपानी	२०	कुवा	२	१	२	१	२	१००
जम्मा		५८६							

२.२.३ विद्यमान खानेपानी योजनाहरूको संचालन अवस्था

विद्यमान संचालनमा रहेका ११ वटा योजनाहरू मध्ये सबै योजनाको भौतिक अवस्था सन्तोषजनक देखिन्छ। यी योजनाहरू बाट ४२८ घरधुरी लाभान्वित भएका देखिन्छन्।

तालिका १०: विद्यमान खानेपानी योजनाको सुचारुपना तथा निर्माण अवधि

क्र . सं	योजनाको नाम	प्रयोग भएको श्रोत	योजनाको किसिम	वार्ड	घरधुरी	सम्पन्न न वर्ष	पानीको संचालन अवस्था		सुधार गर्नु पर्ने
							बिगत १ वर्षमा पर्याप्त पानी चलेको महिना(औसत)	औसत दैनिक पानी चलेको घण्टा	

१	हिलेदो खा.पा.आ	मुल	पाइप ग्रामीणी	१,२	६२	०४९ /०५ ०	१२	२४	छ.
२	मटेखर्क खा.पा.आ	मुल	पाइप ग्रामीणी	२	३५	०५५ /०५ ६	६	१२	छ.
३	रेझेसे खा.पा.आ	मुल	पाइप ग्रामीणी	३	१०	०५३ /०५ ४	१२	२४	छ.
४	भेमफील खा.पा.आ	मुल	पाइप ग्रामीणी	३	३	०५३ /०५ ४	१२	२४	छ.
५	चुनेपानी खा.पा.आ	मुल	पाइप ग्रामीणी	३	२०	०५३ /०५ ४	९	१२	छ.
६	खोलाखर्क खा.पा.आ	मुल	पाइप ग्रामीणी	३	१८	०५३ /०५ ४	१२	२४	छ.
७	कुवाखर्क खा.पा.आ	मुल	पाइप ग्रामीणी	३	९	०५३ /०५ ४	९	१२	छ.
८	ओखरबोट गुजी खा.पा.आ	मुल	पाइप ग्रामीणी	४	६१	०५१ /०५ २	१२	२४	छ.
९	नुनथला खा.पा.आ	मुल	पाइप ग्रामीणी	६,७,८	१५०	सम्भा व्यता अध्यय न सकिए को			
१०	खोल्सी खा.पा.आ	मुल	पाइप ग्रामीणी	५	२४	०५५ /०५ ६	१२	२४	छ.
११	हारतु खा.पा.आ	मुल	पाइप ग्रामीणी	९	२६	०५८ /०५ ९	१२	२४	छ.

श्रोत : खा.पा तथा सरसफाइ सब डिभिजन कार्यालयबाट प्रकाशित तथ्यांक

त्यसै गरी तलको तालिकामा यी योजनाहरुबाट समेटिएका घरधुरी, टोल र सहयोगी निकायहरु देखाइएको छ।

तालिका ११ : विद्यमान खानेपानी योजनाको सेवा क्षेत्र र सहयोगी निकाय

क्र. सं	योजनाको नाम	वार्ड	योजनाबाट लाभान्वित टोलहरुको नाम	सहयोगी निकाय	घरधुरी
१	हिलेदो खा.पा.आ	१,२	तल्लो गाउँ, उपल्लो गाउँ, उपल्लो सोरा, देउराली मुलपानी हिलेदो	कादुरी	६२
२	मटेखर्क खा.पा.आ	२	उपल्लो सोरा, देउराली मुलपानी हिलेदो	रेडक्स	३५
३	रेइसे खा.पा.आ	३	चुनेखर्क, घोप्टेखर्क, सिनेखोरे, भेम्भील, रैसे, फलाटे, खस्तेवोट	कादुरी	१०
४	भेम्भील खा.पा.आ	३	चुनेखर्क, घोप्टेखर्क, सिनेखोरे, भेम्भील, रैसे, फलाटे, खस्तेवोट	कादुरी	३
५	चुनेपानी खा.पा.आ	३	चुनेखर्क, घोप्टेखर्क, सिनेखोरे, भेम्भील, रैसे, फलाटे, खस्तेवोट	कादुरी	२०
६	खोलाखर्क खा.पा.आ	३	चुनेखर्क, घोप्टेखर्क, सिनेखोरे, भेम्भील, रैसे, फलाटे, खस्तेवोट	कादुरी	१८
७	कुवाखर्क खा.पा.आ	३	चुनेखर्क, घोप्टेखर्क, सिनेखोरे, भेम्भील, रैसे, फलाटे, खस्तेवोट	कादुरी	९
८	ओखरबोट गुजी खा.पा.आ	४	स्वाँत, स्वभित्ता	एक्याप	६१
९	नुनथला खा.पा.आ	६,७,८	सौंरा, डाँडागाउ, नाथी, माझगाउँ, भिमसेन डाडाँ, तल्लो आरन,	फनबोर्ड	१५०
१०	खोल्सी खा.पा.आ	५	छालिम, धसेखरे, किन्दु, उपल्लो घिरबाङ्ग, विस्नेखर्क, भारबाड, तल्लो घिरलाङ्ग	रेडक्स	२४
११	हारतु खा.पा.आ	९	गिवाङ्ग, नेपाने, गोनपानी	ब्रितिस वेलफयर	२६

२.३ सरसफाई तथा स्वच्छता

२.३.१ गाविस को सरसफाई तथा स्वच्छताको अवस्था

जम्मा ५८६ घरधुरी मध्ये ५७३ घरधुरीमा पक्की र १३ घरधुरीमा कच्ची शौचालय भएका सबै ५८६ घरपरिवारले नै चर्पीको नियमित प्रयोग गर्ने गरेको तथ्यांकले देखाउँछ । घरायसी तहमा पिउनेपानी शुद्धिकरण गरी पिउने ८६ घरधुरी, भित्र बाहिरका ठोस फोहोर मैला खाडलमा फाल्ने ५६० घरधुरी, भाडा सुकाउने चाङ्ग भएको ४७४ घरधुरी रहेका छन् । यो तथ्यांकले वातावरणीय सरसफाईको अवस्था उत्साहजनक देखाउँछ र यसलाई निरन्तरता दिन थप प्रयत्न गर्नुपर्ने देखिन्छ । विस्तृत विवरण अनुसूची-६ मा देखाईएको छ ।

तालिका १२ : वार्ड अनुसार सरसफाई तथा स्वच्छताको अवस्था

वार्ड नं	टोलको नाम	जम्मा घरधुरी संख्या	पक्की शौचालय संख्या	अस्था ई सौचालय संख्या	सुधारि एको आधुनिक चुलो	भाडा सुकाउ ने चाड	फोहर फाल ने खाडल	भाडा माझ ने प्लेटपर्म	पानी सुदिकरण ताको लागी घरेलु विधि अपनाउ ने संख्या	हात धुने ठाउं	सफातथा स्वच्छता तरिकाले खानेकुरा व्यवस्था पन गर्ने संख्या
१	तल्लो गाउँ	५६	५६	०	१२	५६	५६	५६	४८	५६	५६
	पेनान्ता	१२	१२	०	०	१२	१२	३	४	१२	१२
२	उपल्लो गाउँ	४५	४४	१	४	४५	४५	२५	४	४५	४०
	उपल्लो सोरा	२२	२१	१	४	२१	२१	२१	०	२१	२१
	देउराली मुलपानी हिलेदो	३९	३७	२	५	२०	३९	३९	१२	३९	३९
३	चुनेखर्क, घोप्टेखर्क	१९	१९	०	२	७	१९	१९	८	१९	१९
	भ्र्यामजी ल	३	३	०	०	१	३	१	०	३	३
	सिनेखोरे	४	४	०	०	४	४		०	४	४
	रैसे	५	५	०	३	५	५	३	०	५	५
	फलाटे	२२	२२	०	४	०	२२	४	०	२२	२२
	खस्तेवोट	६	३	३	०	०	३	०	०	३	३
४	स्वाँत	५४	५४	०	१०	५४	५४	५४	५	५४	५४
	स्वभित्ता	९	९	०	१	९	९	९	०	९	९
५	छालिम	८	८	०	०	३	३		१	३	३
	धसेखरे	१२	१२	०	०	१२	१२	१२	०	१२	१२
	किन्दु	७	७	०	१	७	७	७	१	७	७
	उपल्लो घिरबाङ्ग	७	७	०	२	४	४	४	०	४	४
	विस्तेखर्क	६	६	०	०	४	४	४	०	४	४

	झारबाड	१२	१२	०	३	१२	१२	१२	०	१२	१२
	तल्लो घिरलाङ्ग	५	५	०	२	४	५	५	१	५	५
६	सौरा	७	६	१	०	०	७	२	०	७	७
	डाँडागाउ	४३	४३	०	१५	३०	४३	३०	४३	४३	४३
	नाथी	१४	१४	०	३	१४	१४	१४	२	१	१४
७	माझगाउँ	५७	५७	०	४	५७	५७	५७	२५	५७	५७
	भिमसेन डाडाँ	६	६	०	०	०	०	०	०		०
८	तल्लो आरन	५	४	१	०	३	४	५	०	५	५
	तल्लो आरन	४६	४६	०	६	४०	४६	४६	१५	४	४६
९	गिवाङ्ग	१९	१८	१	१	१९	१९	१९	१२	१९	१९
	नेपाने	१६	१६	०	२	१६	१६	१६	१०	१६	१६
	गोनपानी	२०	१७	३	२	१५	१५	१०	१	१५	१०
जम्मा		५८६	५७३	१३	८६	४७४	५६ ०	४७७	१९२	५६ १	५५१

२.३.२ सार्वजनिक तथा संस्थागत शौचालय

यस गाविसमा खानेपानी उपध्यभोक्ता समिति र विधालय अलावा, सरकारी कार्यालयहरु, समुदायमा आधारित संघ संस्थाहरु समेत गरि ५ वटा संस्थाहरु रहेका छन्। यी संस्थाहरु मध्य ४ वटा संस्थाहरुमा शौचालय रहेको छ, भने हुलाक कार्यालय शौचालय विहिन छ।

अध्याय तीन

३. खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता योजना

३.१ प्राक्कथन

गाउँ विकास समिति स्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना (VDC WASH\ Plan) तयार प्रकृया नेपालको राष्ट्रिय सरसफाई गुरु योजना २०६८ को मर्मअनुसार तय गरिएको छ। यो वास योजना तयार गर्दा मध्य तथा सुदूर पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रमा सञ्चालित ग्रामीण जलस्रोत व्यवस्थापन परियोजनाले विगत वर्षहरुमा गाविस स्तरीय जलस्रोत उपयोग गुरु योजना तयार गर्दाका उत्तम अभ्यास र सिकाइहरुलाई समाविष्ट गरिएको छ। यस्का साथै पश्चिम नेपाल ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई परियोजना पहिलो चरणमा गाउँ विकास समिति स्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना तयार गर्दा अपनाइएका विधिहरुलाई समेत समावेश गरी तयार गरिएको छ।

पश्चिम नेपाल ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई परियोजना दोस्रो चरणले कार्यक्रम लागु भएका गाविसहरुलाई समावेशी तथा वृहत गाविस स्तरीय वास योजना तर्जुमा गर्न सहयोग गर्नका लागि यो ‘गाविस वास योजना तर्जुमा गरिएको छ। यस्को क्षेत्रलाई विस्तार गरी सरसफाईमात्र अथवा खानेपानी योजनामात्र नभइ गाविसको समष्टिगतरूपमा एककृत खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना जुन सबै वडाहरु, टोलहरुलाई समेटेर मानव अधिकारमा आधारित वास कार्यक्रमलाई ध्यानमा राखेर तयार गरिएको छ। यसमा पानी सुरक्षा योजना, प्रकोप न्यूनीकरण तथा वातावरणीय परिवर्तन जस्ता सवालहरुलाई समेत समावेश गरिएको छ।

३.२ परिचय

गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाईका सुविधाहरु मानिसका अधिकार हुन। खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता क्षेत्रको विकासले व्यक्तिको स्वास्थ्य र स्वस्थ कामदारहरुमा सकारात्मक असर पार्दछ भने अन्य उत्पादनशील क्षेत्रको विकासमा मद्दत पुऱ्याउँदछ। सुरक्षित खानेपानी र स्वच्छताको राम्रो बानीले क्रमशः पानीजन्य रोगको नियन्त्रण र उक्त रोगको उपचारका लागि लाग्ने खर्चमा समेत कमी ल्याउँदछ। ग्रामीण क्षेत्रमा धेरैजसो रोगहरु दुषित खानेपानी र न्यून सरसफाईको कारणले गर्दा लाग्ने गर्दछन्।

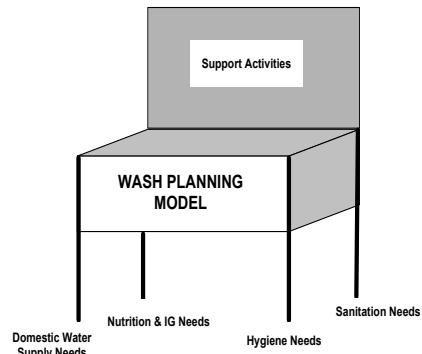
ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई नीति २०६२ अनुसार सम्पूर्ण जनतालाई २०१७ ई.सं. सम्ममा खानेपानी र सरसफाईका सुविधा पुऱ्याउने लक्ष्य रहेको छ। खानेपानी र सरसफाईमा नेपाल सरकारका तर्फबाट हुने लगानी तथा पहुँचको लक्ष्य २०१७ प्रमुख रूपमा बीस बर्षे रणनीती र राष्ट्रिय खानेपानी योजना (२०१२-२०१७) द्वारा निर्देशित रहेको छ। स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ ले स्थानीय (अधिकारवाला र कार्यालयहरु) पदाधिकारीहरुलाई बढीभन्दा बढी जिम्मेवारी सुम्पिएर विकेन्द्रिकरणलाई

अभ बलियो बनाउन खोजेको छ, गाविस वास योजनाले गाविसलाई उक्त लक्ष्य हासिल गर्नको लागि निर्देशन र मार्गदर्शन प्रदान गर्दछ ।

समुदाय, वार्ड, गाविस र जिल्लालाई खुल्ला दिसा मुक्त घोषणा गर्नु वास कार्यक्रमको पहिलो र प्रमुख लक्ष्य हो र उक्त क्षेत्रलाई सरसफाई र स्वच्छताको आनीबानीमा पूर्ण परिवर्तन गराउनु अन्तिम लक्ष्य हो ।

गाविस वास योजना खानेपानी तथा सरसफाईको माग र आपूर्तिको बैज्ञानिक विधि र सामुदायिक सहभागिता द्वारा यसको प्रभावकारी उपयोग गरी खानेपानी योजनाहरूको कार्यान्वयनको आधारमा उत्तम नतिजा प्राप्त गर्नको लागि वनाइने उपयुक्त योजना हो । गाविस वास योजना सहभागितात्मक, तलदेखि माथिल्लो तहसम्म जाने र आंशिक माथिबाट तल भर्ने योजना प्रक्रियाको उपज हो ।

वास योजना साधारण कुर्सी विधिसंग तुलना गरिएको छ, जसमा चारवटा खुट्टाहरू र पछाडिको भागको प्रयोग गरिएको छ । सबै चारवटै खुट्टाहरूको छुट्टाछुट्टै अर्थ र फरक दृष्टिकोण रहेको छ । पहिलो खुट्टाले घरायसी खानेपानी आपूर्तिलाई जनाउँछ भने त्यस्तैगरी दोस्रोले स्वच्छतालाई, तेस्रोले सरसफाईलाई र चौथोले पोषण तथा आयआर्जन लाई जनाउँछ र पछाडिको भागले यसका सहायक क्रियाकलापहरूलाई जनाउँछ ।

गाविस वास योजनाको कुर्सी विधि

३.३ गाविस वास योजनाको उद्देश्य

गाविस स्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना निर्माणको समग्र उद्देश्य गाउँ विकास समितिलाई स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को दफा (६५) अनुरूप प्रत्येक स्थानिय निकायलाई आफ्नो सिमाक्षेत्र भित्र सञ्चालन हुने विकास निर्माण कार्य जनमुखी, सहभागितात्मक, प्रभावकारी, सुव्यवस्थित र दीगो प्रतिफल दिने गरी सञ्चालन गर्न आवधिक गाउँ विकास योजना तयार गरी सोही योजना अन्तरगतका आयोजनाहरूलाई प्राथमिकताको आधारमा गाविसको खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना तयार गरि कार्यान्वयनमा लैजानु नै हो ।

यसका अतिरिक्त यस कार्यका खास उद्देश्यहरू निम्न वर्णनमा रहेका छन्

१. गाउँ विकास समितिको खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छताको वर्तमान अवस्थाको विश्लेषण गरी सबैका लागि खानेपानी र सरसफाई सुविधा उपलब्ध गराउन आवश्यक पर्ने स्रोतको पहिचान गर्नु,
२. गाविस क्षेत्रभित्र सेवाविहीन, सेवा प्राप्त र सुविधा स्तरोन्तती गर्नुपर्ने समुदायको पहिचान गरी प्राथमिककरण गर्ने र सोहि वर्णनमा स्रोतको विनियोजन गर्ने,

३. गाविसको पूर्ण सरसफाइको रणनीतिक योजना तर्जुमा गर्ने र सोहि वमोजिम कार्यक्रमहरु तय गर्ने,
 ४. जलवायु परिवर्तनबाट खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रमा पर्न गएका तथा भविष्यमा पर्न सक्ने असरहरुको वारेमा अध्ययन गरी विपद् जोखिम न्यूनीकरण र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका क्रियाकलापहरु पहिचान तथा तर्जुमा गर्नु,
 ५. पश्चिम नेपाल ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाइ परियोजनाको दोस्रो चरणको अवधारणा वमोजिम उक्त गाविसमा परियोजनाको सहयोगको स्तर निर्धारण गरी सोहि वमोजिम कार्ययोजना तयार गर्ने कार्यमा सहयोग गर्नु रहेको छ ।

३. ४ विधि

गाविस स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना निर्माण कार्यको लागि निम्न वमोजिमको विधि तथा क्रियाकलापहरु गरिएको थियो ।

क्र.सं.	क्रियाकलापको नाम	समयाबधी	कैफियत
१	सहजकर्ताको तालिम तथा विद्यमान खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाको डेस्क अध्ययन कार्य ।	३ दिन	जिल्ला स्तरमा
२	गाविसस्तरीय अभिमुखिकरण तालिम	१ दिन	गाविस स्तरमा
३	वडास्तरीय अभिमुखिकरण तालिम	९ दिन	वडा स्तरमा
४	महिला र दलितको आत्मविश्वास अभिवृद्धि तालिम	२ दिन	गाविस स्तरमा
५	वाश समन्वय समितिको क्षमता अभिवृद्धिका लागि तालीम संचालन	२ दिन	गाविस स्तरमा
६	सामाजिक तथा प्राबिधिक अध्ययन	१८ दिन	गाविस स्तरमा
७	वडास्तरीय आवश्यकता पहिचान, लेखाजोखा तथा वडास्तरीय योजना तर्जुमा	९ दिन	वडा स्तरमा
८	गाविस स्तरीय योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठी	२ दिन	गाविस स्तरमा
९	मस्यौदा वाश योजना तयारी तथा लेखन	८ दिन	
१०	गाविस र VWASHCC मा वाश योजना प्रस्तुती तथा पारित र गाउँ परिषदवाट स्वीकृती	१ दिन	गाविस स्तरमा

उपरोक्त क्रियाकलापहरुमध्ये सहजकर्ताको तालिम व्यवस्थापन र प्रतिवेदन लेखन कार्यको संयोजन जिल्ला विकास समितिले गरेको छ भने बाँकी क्रियाकलापहरु सहजकर्ताको सहयोगमा गाउँ विकास समिति, VWASHCC र वडा नागरिक मञ्चले आयोजना गरेका थिए ।

समग्र वास योजना कार्यको अगुवाई गाविसले गरेको थियो जसको लागि गाविसलाई आवश्यक सहयोग गर्न जिल्ला विकास समितिले एकजना सामाजिक र एकजना प्राविधिक परामर्शदाता उपलब्ध गराएको थियो ।

३.५ सीमितता

यस खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना, जिल्लाको यस क्षेत्रको विकासको निम्नि पूर्णरूपमा सहयोगी रहेपनि यसका आषना केही सीमितताहरु रहनेछन् ।

- अपर्भट आउनसक्ने तत्कालिन आवश्यकताहरुको प्राथमिककरण
- पर्याप्त बजेट विनियोजनमा न्यूनता
- प्राथमिक तहको तथ्याङ्को सहज उपलब्धता
- राजनैतिक स्थिरता एवं स्थानीय सरकार तथा सुशासनको चभाव
- पर्याप्त प्राविधिक तथा प्रशासनिक कर्मचारीको खटनपटन
- भौगोलिक विकटता
- दातृ राष्ट्र तथा संघ, संस्थाहरुको सहयोगको सुनिश्चितता एवं निरन्तरता
- राजनीतिज्ञ तथा योजनाकारहरुको दूरदृष्टि

३.६ गाविसको पञ्चबर्षीय योजना तर्जुमा

३.६.१ खानेपानी

वडास्तरीय तथा गाविस स्तरीय तर्जुमा साथै उपलब्ध तथ्यांको आधारमा विश्लेषण गर्दा निम्न ९ वटा आयोजनाहरु पञ्चबर्षीय योजनाको लागी प्राथमिकरण गरिएको छ । प्रस्तावित योजनाहरुको प्रति व्यक्ति रु. २५,०६५ को आधारमा अनुमानित लागत तयार गर्दा यस गाविसका प्राथमिकतामा राखेका खानेपानी योजनाहरु निर्माण तथा मर्मत गर्न रु ५,१७,५९,२२५.०० खर्च लाग्ने देखिन्छ । यसको संक्षिप्त विवरण तलको तालिकामा देखाईएको छ । विस्तृत विवरण अनुसुचि ११ मा देखाईएको छ ।

तालिका १३ गा वि स स्तरबाट खानेपानी योजना तर्जुमा

क्रमसंख्या	योजनाको नाम	वडा नं	योजनाको किसिम नयां र मर्मत	प्रणाली	लाभान्वित घरधुरी संख्या	लाभान्वित टोलहरु	अनुमानित लागत	कार्यनवयन वर्ष	सहयोगी निकाय
									आन्तरिक बाह्य

१	नुनथला खा.पा.आ	६,७,८	नयाँ	ग्रामीं ट	१५०	सौंरा, डाँडागा उ, नाथी, माझगा उ, भिमसेन डाडँ, तल्लो आरन,	१८,७९,८४५०.० ०	२०७३		
२	सेको स्वारा	६	नयाँ	ग्रामीं ट	७	सौंरा	८,७७,२७५.००	२०७३		
३	सिस्नेरी खा.पा.आ	१	नयाँ	ग्रामीं ट	६८	तल्लो गाउँ, पेनान्ता	८५,२२,१००.००	२०७४		
४	भेमफील खा.पा.आ	२	नयाँ	ग्रामीं ट	१०६	उपल्लो गाउँ, उपल्लो सोरा, देउराली, मुलपानी हिलेदो	१,३२,८४,४५०.० ०	२०७४		
५	रेइसे खा.पा.आ	३	नयाँ	ग्रामीं ट	२२	फलाटे	२७,५७,१५०.००	२०७३		
६	कुवाखर्क खा.पा.आ	३	नयाँ	ग्रामीं ट	२२	घोप्टेख र्क, चुनेखर्क, फेम्फी ल	२७,५७,१५०.००	२०७५		
७	खसेबोट खा.पा.आ	३	नयाँ	ग्रामीं ट	६	खसेबोट	७५१,९५०.००	२०७६		
८	दुनदुङ्गे छालीम खा.पा.आ	५	नयाँ	ग्रामीं ट	२७	घस्केखो रे, छालीम, किन्दु, दुनदुङ्गे	३३,८३,७७५.००	२०७७		
९	तल्लो घिरबाङ्ग	५	नयाँ	ग्रामीं ट	५	तल्लो घिरबाङ्ग	६२६,६२५.००	२०७७		

३.६.२ सरसफाई तथा स्वच्छता कार्य योजना

खुल्ला दिसामुक्त घोषणाको प्रतिफललाई दिगो र निरन्तर रूपमा अगाडि बढाई आधारभूत सरसफाई तथा स्वच्छताको अवस्थामा सुधार गर्नु अबको मुख्य दायित्व हुन आउँछ । घोषणाको समयसम्म आउँदा गर्न इच्छा भएपनि गर्न बाँकी रहेको, सुधार गर्नुपर्ने महशुस भएका पक्षहरू, थप गर्नुपर्ने तथा स्तरीकरण गर्नुपर्ने कुरा थाति रहेका हुन्छन् । खुल्ला दिसामुक्त घोषणा पछिको सुविधामा पहुँच तथा पूर्ण सरसफाई अभियानलाई समयमै सफल बनाउने चाहना गाविसको रहेको छ । गाविसको सरसफाई

तथा स्वच्छताको अवस्था पहिचान, योजना तर्जुमा, स्रोत साधनको परिचालन, प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी छिटो भन्दा छिटो सफलता हासिल गर्नका लागि गाविस स्तरीय पूर्ण सरसफाइ योजनाको आवश्यकता महशुस गरी निम्नानुसारका कृयाकलापहरु सम्पन्न गर्ने योजना तयार गरिएको छ ।

- १) पूर्ण सरसफाइको लागि आवश्यक पर्ने विवरणहरु वडागत रूपमा वि.सं. २०७२ मंशिर मसान्त सम्ममा पुरा गर्ने ।
- २) वि.स. २०७२ चैत्र मसान्त सम्ममा गाविसलाई नै पूर्ण सरसफाइ तथा आनीवानी परिवर्तन भएको घोषणा गरिने छ ।
- ३) गा.वि.स भित्र रहेका सबै सामाजिक संघ संस्थाहरु, विद्यालयहरु तथा सार्वजनिक स्थलहरुमा चर्पीको निर्माण र व्यवस्थापन गर्ने ।
- ४) गाविसमा भएका सार्वजनिक, संस्थागत तथा विद्यालय शौचालयहरुलाई स्थायी र स्वच्छ बनाउन शौचालय संचालन तथा मर्मतका लागि बिशेष कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने । साथै घरायसी शौचालयको अवस्था नियमित रूपमा सुधार गर्ने ।
- ५) गाँउ वस्ती, टोल, वडा, विद्यालयहरुले पूर्ण सरसफाइ अभियान सफल पार्न कार्य योजना सहित सक्रिय रूपमा संलग्न हुने र साथै भिवाससिसिको निर्णयलाई कार्यान्वयन गर्न जिम्मेवारी वहन गर्ने ।
- ६) गाविसमा संचालन गरिने सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी क्रियाकलापहरु एकिकृत रूपमा संचालन गर्न सबै सरोकारावालाहरु बीच समन्वय कायम राख्ने ।
- ७) गाविस स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति (भिवाससिसि) को नाममा गाविसमा सरसफाइ कोष स्थापना गर्ने र कोष परिचालन गरि एकिकृत रूपमा कार्यक्रम संचालन गर्ने । यसको लागि प्रत्येक वर्ष कुन कुन संघ संस्थाले कति रकम विनियोजित गर्ने भन्ने कुरा भिवाससिसि र सरोकारावालाहरुको भेलावाट निर्णय गर्ने ।
- ८) सरसफाइ तथा स्वच्छता र शौचालय सम्बन्धी सामाग्री सजिलैसँगै समयमै सस्तो र विकल्प सहित प्राप्त गर्न व्यवसायीहरुसँग सहकार्य गर्ने । गाविस हाताभित्रै प्यान, पाइप, सिमेन्ट, रड, हिर्पक, ब्रस, सावुन, टुथपेष्ट, काइयो, नेल कट्टर उपलब्धताको व्यवस्था गर्ने त्यस्तैगरि सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी स्रोत व्यक्ति, चर्पी निर्माण, रिड. तथा प्यान वनाउने मिस्त्री तयार गर्ने ।
- ९) भिवाससिसिसँग समन्वय गरि सम्बन्धी वडाका वडा नागरिक मञ्चले हरेक घरको सम्पूर्ण नामावली अभिलेख राखी सरसफाइ कार्ड वितरण गर्ने । पुर्ण सरसफाइ भएपछि पूर्ण सरसफाइको प्रमाणीकरण गर्न स्टीकर टास्ने । गा.वि.स.मा कुनैपनि किसिमको सेवा सुविधा र सिफारिस लिन आउँदा घरमा पूर्ण सरसफाइको सूचक पुरा भए नभए वा कति वटा पुरा भएको जनाकारी लिने । तोकिएको समयसम्म पुरा भएको प्रमाण पेश नगर्ने घरधुरीहरुलाई गा.वि.स. वाट दिईने सेवा सुविधा तथा सिफारिसको सन्दर्भमा नियमित गर्ने ।

१०) स्वास्थ्य चौकिमा सरसफाई डेस्क स्थापना गर्ने र सेवा लिन आउने विरामी तथा उसको साथमा आउने परिवारका सदस्यलाई पूर्ण सरसफाई सम्बन्ध जानकारी दिने र साथै प्रत्येक विद्यालयहरुमा सरसफाई नमूना टेबल राखी सचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।

११) पूर्ण सरसफाई घोषणाको लागि गाउँ, टोल, वडाहरु वीच प्रतिस्पर्द्धा गराउने र घोषणा गरेको आधारमा प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने । त्यस्तैगरि गा वि स स्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता समन्वय समितिको निर्णयानुसार अन्य पुरस्कार तथा प्रोत्साहन दिनुपर्ने व्यक्ति, संस्था वा समूह पहिचान गरि पुरस्कृत गर्ने ।

३.६.३ अनुगमन र मूल्यांकन:

गाविसमा पूर्ण सरसफाईको अभियान प्रभावकारी रूपले संचालन तथा सफल बनाउन जिल्ला तह, गाविस तह, वडा तह र स्थानीय समुदायहरुको तहबाट अनुगमन गरिने छ । गाउँ स्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता समन्वय समितिले आवश्यकतानुसार तहगत अनुगमन तथा मुल्यांकन समिति बनाउने छ र सो समितिले नियमित अनुगमन गर्ने छ । अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्नका लागि विधिहरु निर्धारण गरि व्यक्तिगत, घरायसी तथा संस्थागत तहमा पूर्ण सरसफाईका सूचकहरु पुरा भए नभएको अनुगमन गर्ने छ ।

३.६.४ पूर्ण सरसफाई पश्चातको क्रियाकलापहरु:

खुल्ला दिसामुक्त घोषणा पश्चातको लक्ष घोषणालाई दीगो बनाउने र पूर्ण सरसफाई तथा आनीवानी परिवर्तनको अभियानलाई तीव्रता दिइ पूर्ण सरसफाईयुक्त क्षेत्र बनाउनु हो । पूर्ण सरसफाई तथा आनीवानी परिवर्तन क्षेत्र घोषणा पश्चात पनि सरसफाई तथा स्वच्छताको अभियान सम्पन्न भएको हुदैन । तसर्थ पूर्ण सरसफाईलाई दीगोपना र घोषणा गर्दा सूचकको रूपमा नभएको अन्य सरसफाई तथा स्वच्छताको क्रियाकलापलाई समेट्दै वातावरण मैत्री सरसफाई तथा स्वच्छता र अर्ध शहरमुखी विशेषताका सरसफाई तथा स्वच्छताको अभियानलाई निरन्तरता दिनुपर्छ ।

यसको लागि शैचालयको स्तरीकरण तथा प्रयोगकर्ता मैत्री, भान्साको फोहोरवाट आफैले मल बनाउने, प्लाष्टिकलाई छुट्टै जम्मा गरी बिक्री वा निर्धारित स्थलमा जम्मा गर्ने, बैकल्पीक उर्जाको प्रयोग, फोहोर मैला व्यवस्थापन, खानेपानीको मुहान संरक्षण, पानीको गुणस्तर परिक्षण, पोखरीहरुको संरक्षण, प्लाष्टिक भोला निषेध, स्यानिटरी ल्याण्डफिल्ड साइट, स्थानीयस्तरमै सरसफाई सामाग्रीको व्यवस्थापन, ढलको व्यवस्था, नियमित बजेट र संस्थागत क्रियाकलाप आदि क्रियाकलापहरु अगाडि बढाइने छ ।

३.६.५ संभावित सहयोगी निकायहरु

गा वि स मा प्रस्तावित खानेपानी योजनाहरु र बांकी चर्पी निर्माण गर्नको लागि गाविसको आफै श्रोत मात्रले सम्भव नहुन सक्छ, त्यस्का लागि बाट्य सहयोगी निकायहरुको खोजी तथा पहिचान गर्न जरूरी हुने भएकोले त्यस्ता केही सम्भावित सहयोगी निकायहरु तल उल्लेख गरिएको छ ।

- पश्चिम नेपाल ग्रामिण खानेपानी तथा सरसफाई परियोजना ।

- जिल्ला विकास समिति, म्यागदी ।
- खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय ।
- अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरु ।
- दातृ राष्ट्र तथा निकायहरु ।

३.६.६ जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनिकरण कार्य योजना

तालिका १ वार्ड वाईज विगतको विपद अनुभव

वडा नं.	वर्ष	जोखिम	स्थानीय समुदाय तथा वातावरणीय सेवाहरुमा जोखिमबाट परेको असर

तालिका २ भविष्यमा हुनसक्ने प्रकोपको लेखाजोखा

जोखिम	सम्भाव्य असर	प्रभावको अवस्था(१-४)	विकल्पहरु

तालिका ३ जलवायू परिवर्तन अनुकूलन कार्य योजना

प्रा.क्र	सृजित मुख्य खतराहरु (प्रकोपहरु)	जोखिममा रहेका जिविको पार्जनका साधनहरु	अनुकूलन उपायहरु	जोखिममा रहेका क्षेत्र	कार्यान्वयन वर्ष	अनुमानित लागत

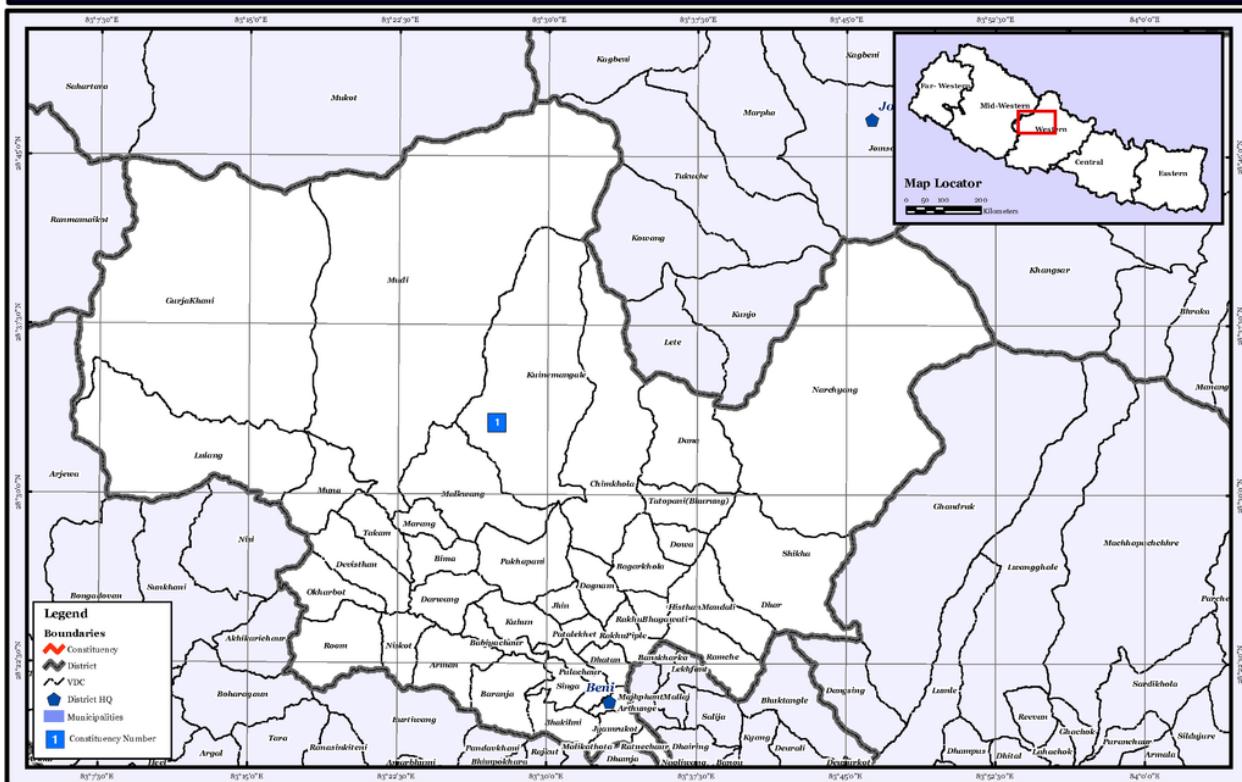
तालिका ४ गा वि स को एक बर्षे कार्य योजना

प्राथमि किकर ण	कृयाकलाप	वडा नं	योजनाको किसिम नयां/मर्मत	लाभान्वि त घरधुरी संख्या	अनुमानित लागत	कार्यन्वयन बर्ष	सहयोगी निकाय	
							आन्त रिक	बाह्य
१								
२								
३								
४								

अनुसूचीहरूः

अनुसूची-१ शिख गा.वि.स को नक्सा

MYAGDI DISTRICT

अनुसूची-२ : जातिय घरधुरी तथा जनसंख्या

वार्ड नं	ठोलको नाम	दलित घरधुरी	जनजाती घरधुरी	धार्मिक अल्पसंख्यक (मुसलमान)	तराई पिछडा वर्ग घरधुरी	अन्य घरधुरी	जम्मा घरधुरी
१	तल्लो गाउँ	8	48	0	0	0	56
	पेनान्त्ला	7	5	0	0	0	12
जम्मा		15	53	0	0	0	68
२	उपल्लो गाउँ	5	40	0	0	0	45
	उपल्लो सोरा	4	18	0	0	0	22
	देउराली मुलपानी हिलेदो	11	27	0	0	1	39
जम्मा		20	85	0	0	1	106
३	चुनेखर्क, घोपेखर्क	1	18	0	0	0	19
	भ्र्यामजील		3	0	0	0	3
	सिनेखोरे	1	3	0	0	0	4

	रैसे		5	0	0	0	5
	फलाटे	5	17	0	0	0	22
	खस्तेबोट	2	4	0	0	0	6
	जम्मा	9	50	0	0	0	59
4	स्वाँत		54	0	0	0	54
	स्वभित्ता		9	0	0	0	9
	जम्मा	0	63	0	0	0	63
५	छालिम	3	5	0	0	0	8
	धसेखरे		12	0	0	0	12
	किन्दु		7	0	0	0	7
	उपल्लो घिरबाङ्ग		7	0	0	0	7
	विस्तेखर्क	6		0	0	0	6
	भारबाड		12	0	0	0	12
	तल्लो घिरलाङ्ग		5	0	0	0	5
	जम्मा	9	48	0	0	0	57
६	सॉरा		7	0	0	0	7
	डाँडागाउँ		43	0	0	0	43
	नाथी		14	0	0	0	14
	जम्मा	0	64	0	0	0	64
७	माझगाउँ	4	53	0	0	0	57
	भिमसेन डाडाँ	5	1	0	0	0	6
	जम्मा	9	54	0	0	0	63
८	तल्लो आरन	4	1	0	0	0	5
	तल्लो आरन		46	0	0	0	46
	जम्मा	4	47	0	0	0	51
९	गिवाङ्ग	1	18	0	0	0	19
	नेपाने	16		0	0	0	16
	गोनपानी	1	19	0	0	0	20
	जम्मा	18	37	0	0	0	55
	जम्मा घरधुरी						

श्रोत : फिल्ड अध्ययन २०७२

अनुसूची ३ : विधालय र उपलब्ध सुविधाहरू

विधालयको स्तर	संख्या	विधार्थी संख्या	शौचालयको सुविधा भएका	खानेपानीको सुविधा भएका	छात्र र छात्राको लागि छट्टाछट्टै शौचालय	शौचालयमा हात धुने व्यवस्था
मा. वि	१	३००	१	१	१	१
प्रा.वि	४	८०	३	४	४	४
उ. मा. वि	१	३५०	१	१	१	१

श्रोत : फिल्ड अध्ययन २०७२

तालिका ४: गाविसमा अवस्थित संस्था तथा उपलब्ध सुविधाहरू

संस्थाको नाम	संस्थाको भवन	खानेपानीको सुविधा	शौचालय	शौचालयमा पानीको सुविधा	शौचालय सफा तथा स्वच्छ	फोहर व्यवस्थापन अभ्यास
गा.वि.स	छ	छ	छ	छ	छ	जलाउने
Tourist check post	छैन	छ	छ	छ	छ	जलाउने
रेडक्स	छैन	छ	छ	छ	छ	खाल्डोमा फाल्ने
स्वास्थ चौकी	छैन	छ	छ	छ	छ	जलाउने
हुलाक कार्यालय	छैन	छ	छैन	छैन	छैन	जलाउने

अनुसूची ५: जलश्रोतहरूको वर्गीकरण

वडा नं	मुल	खोल्सी	खोला	नदी	पोखरी	अन्य	जम्मा
१	२	०	०	०	०	०	२
२	४	०	०	०	०	०	४
३	१०	०	१	०	०	०	११
४	२	०	०	०	०	०	२
५	४	०	०	०	०	०	४
६	२	०	०	०	०	०	२
७	१	०	०	०	०	०	१
८	१	०	०	०	०	०	१
९	२	०	१	०	१	०	४
जम्मा	२६	०	२	०	१	०	३१
प्रतिशत	१०.३२ %	० %	६.४५ %	० %	३.२२ %	० %	१०० %

श्रोत : फिल्ड अध्ययन २०७२

अनुसूची ६ गाविसका टोलहरुका घरेलु चर्पीहरुको अवस्था

वार्ड नं	टोलको नाम	जम्मा घरधुरी संख्या	पक्की शौचालय संख्या	अस्थाई शौचालय संख्या	कैफियत
1	तल्लो गाउँ	56	56	0	
	पेनान्ला	12	12	0	
2	उपल्लो गाउँ	45	44	1	
	उपल्लो सोरा	22	21	1	
	देउराली मुलपानी हिलेदो	39	37	2	
3	चुनेखर्क, घोप्टेखर्क	19	19	0	
	भ्यामजील	3	3	0	
	सिनेखोरे	4	4	0	
	रैसे	5	5	0	
	फलाटे	22	22	0	
	खसेबोट	6	3	3	
4	स्वाँत	54	54	0	
	स्वभित्ता	9	9	0	
5	छालिम	8	8	0	
	धसेखरे	12	12	0	
	किन्दु	7	7	0	
	उपल्लो घिरबाङ्ग	7	7	0	
	विस्नेखर्क	6	6	0	
	भारबाड	12	12	0	
	तल्लो घिरलाङ्ग	5	5	0	
6	सौरा	7	6	1	
	डाँडागाउ	43	43	0	
	नाथी	14	14	0	
7	माभगाउ	57	57	0	
	भिमसेन डाडाँ	6	6	0	
8	तल्लो आरन	5	4	1	
	तल्लो आरन	46	46	0	
9	गिवाङ्ग	19	18	1	
	नेपाने	16	16	0	
	गोनपानी	20	17	3	
जम्मा		586	573	13	

अनुसूची ७ : गुणस्तरको आधारमा जलश्रोतहरूको वर्गीकरण

वडा नं	राम्रो	मध्यम	नराम्रो	धेरै नराम्रो	जम्मा
१	०	२	०	०	२
२	०	४	०	०	४
३	१	९	०	१	११
४	१	१	०	०	२
५	०	३	१	०	४
६	०	२	०	०	२
७	०	१	०	०	१
८	०	१	०	०	१
९	०	१	१	२	४
जम्मा	२	२४	२	३	३१
प्रतिशत	६.४५%	७७.४१%	६.४५ %	९.६७%	१०० %

श्रोत : फिल्ड अध्ययन २०७२

अनुसूची ८ गा वि स मा पहिचान भएका पानीका श्रोतहरू

श्रोतको नाम	वार्ड नं	श्रोत को किसिम	कोअर्डीनेट			श्रोत को बहाव	विवाद छ, छैन	श्रोतको गुणस्तर	बर्तमान मा श्रोत को प्रयोग छ, छैन	श्रोत संरक्षण को आवस्यकता छ, छैन
			X	Y	Z					
सिस्नेरी	७	मुल	4671 87	31467 47	219 0	0.25	छैन	मध्यम	छैन	छ
सिस्नेरी	१	मुल	4673 08	31465 17	225 3	0.2	छैन	मध्यम	छ	छ
सिस्नेरी	१	मुल	4672 47	31465 86	224 3	0.10 1	छैन	मध्यम	छैन	छ
हिलेदो	२	मुल	4685 05	31460 47	207 6	0.23 3	छैन	मध्यम	छ	छ
माटीखर्क	२	मुल	4676 26	31456 88	236 6	1.5	छैन	मध्यम	छ	छ
भेम्भील	३	मुल	4678 31	31453 62	239 1	0.75	छैन	राम्रो	छैन	छ
भेम्भील	३	मुल	4679 78	31455 11	231 9	0.5	छैन	मध्यम	छ	छ
भरको मुहान	३	मुल	4688 08	31451 38	231 7	0.08	छैन	धेरै नराम्रो	छ	छ
रैसे मुहान	३	मुल	4689 06	31449 57	237 7	0.35	छैन	मध्यम	छ	छ

कुवाखक मुहान	३	मुल	4688 51	31448 29	240 3	1.25	छैन	मध्यम	छ	छ
कुवाखक मुहान	३	मुल	4686 34	31446 34	244 9	1.3	छैन	मध्यम	छ	छ
कुवाखक	२	मुल	4686 15	31444 05	250 6	0.25	छैन	मध्यम	छ	छ
रैसे	३	मुल	4692 78	31447 54	241 8	0.37	छैन	मध्यम	छ	छ
खोलाखक	३	खोला	4695 77	31445 45	246 0	2	छैन	मध्यम	छ	छ
खोलाखक	२	मुल	4696 33	31443 95	250 4	0.8	छैन	मध्यम	छ	छ
खस्तेबोट १	३	मुल	4696 40	31453 07	223 3	0.07	छैन	मध्यम	छ	छ
खस्तेबोट २	३	मुल	4699 37	31453 92	219 5	0.37 5	छैन	मध्यम	छ	छ
खस्तेबोट ३	३	मुल	4700 43	31452 97	222 6	0.06 8	छैन	मध्यम	छ	छ
धुर्जा मुहान	४	मुल	4705 85	31461 36	235 4	1	छैन	राम्रो	छ	छ
पानी मुल	४	मुल	4703 52	31463 16	239 4	0.01	छैन	मध्यम	छ	छ
धुङ्गधुङ्गे मुल	५	मुल	4706 89	31475 96	246 0	0.6	छैन	नराम्रो	छ	छ
घांटीखक	५	मुल	4689 47	31480 97	231 9	0.33 3	छैन	मध्यम	छ	छ
चिसोपानी मुल	५	मुल	4692 83	31474 85	223 3	0.01	छैन	मध्यम	छ	छ
तल्लो घिर्वाङ्ग	५	मुल	4688 81	31474 53	193 7	0.15	छैन	मध्यम	छ	छ
सेको मुल	६	मुल	4684 18	31498 26	234 7	0.08 3	छैन	मध्यम	छ	छ
नुनथला मुहान	६	मुल	4685 42	31503 92	231 1	2.25	छैन	मध्यम	छ	छ
सेको मुल	६	मुल	4684 18	31498 26	234 7	0.08 3	छैन	मध्यम	छ	छ
हारतुको मुहान	९	मुल	4690 29	31512 93	251 6	2	छैन	नराम्रो	छ	छ
अधेंरी खोला	९	खोला	4674 88	31508 59	177 4	20	छैन	धेरै नराम्रो	छ	छ
मनिथुमे	९	पोखर ी	4670 25	31522 16	195 2	0.6	छैन	धेरै नराम्रो	छ	छ
ओखरबोट हारतु मुल	९	मुल	4676 65	31515 62	224 0	0.88	छैन	मध्यम	छ	छ

अनुसूची ९ खानेपानीको विवरान उपयोग अवस्था

वार्ड नं	टोलको नाम	पाइप, धारा	कुवा नाउला	खोला, खोल्सी	मुल, पंधेरा	जम्मा घर संख्या
१	तल्लो गाउँ	५६	०	०	०	५६
	पेनान्ता	२	१०	०	०	१२
२	उपल्लो गाउँ	४५	०	०	०	४५
	उपल्लो सोरा	१४	८	०	०	२२
	देउराली मुलपानी हिलेदो	२८	१२	०	०	४०
३	चुनेखर्क, घोपेखर्क	१६	३	०	०	१९
	भेमभील	३	०	०	०	३
	सिनेखोरे	४	०	०	०	४
	रैसे	५	०	०	०	५
	फलाटे	२२	०	०	०	२२
	खस्रेवोट	६	०	०	०	६
४	स्वाँत	५४	०	०	०	५४
	स्वभिता	९	०	०	०	९
५	छालिम	८	०	०	०	८
	धसेखरे	१२	०	०	०	१२
	किन्दु	७	०	०	०	७
	उपल्लो घिरबाङ्ग	७	०	०	०	७
	विस्नेखर्क	६	०	०	०	६
	भारवाड	१२	०	०	०	१२
	तल्लो घिरलाङ्ग	५	०	०	०	५
६	सौरा	७	०	०	०	७
	डाँडागाउ	४३	०	०	०	४३
	नाथी	१४	०	०	०	१४
७	माझगाउँ	५७	०	०	०	५७
	भिमसेन डाडाँ	५	०	०	०	५
८	तल्लो आरन	५	०	०	०	५
	तल्लो आरन	४६	०	०	०	४६
९	गिवाङ्ग	१९	०	०	०	१९
	नेपाने	१६	०	०	०	१६
	गोनपानी	०	२०	०	०	२०
जम्मा						५८६

अनुसूची १० खानेपानीको सुविधास्तर निर्धारण

वार्ड नं	टोलको नाम	जम्मा घरधुरी संख्या	पानी थाप्ने स्थान	पानी ल्याउन लाग्ने औसत समय	पानीको परिमाण	पानीको गुणस्तर	श्रोटको विश्वसनियता	टोलको सुविधास्तर	कठिनत म अंक
१	तल्लो गाउँ	56	धारा	1	1	4	1	4	300
	पेनाल्ला	12	धारा कुवा	1 2	1	4 1	1	4 2	300
२	उपल्लो गाउँ	45	धारा	1	1	4	1	4	300
	उपल्लो सोरा	22	धारा कुवा	1 2	1	4 2	1	4 2	227.2 7
	देउराली मुलपानी हिलेदो	39	धारा कुवा	1 2	1	4 2	1	4 2	240
३	चुनेखर्क, घोप्टेखर्क	19	धारा कुवा	1 2	1	4 2	1	4 2	268.4 2
	झ्यामजील	3	धारा	1	1	4	1	4	300
	सिनेखोरे	4	धारा	1	1	4	1	4	300
	रैसे	5	धारा	1	1	4	1	4	300
	फलाटे	22	धारा	1	1	4	1	4	300
	खसेबोट	6	धारा धारा	1 1	1 2	4 4	1	4 4	300
४	स्वाँत	54	धारा	1	1	4	1	4	300
	स्वभित्ता	9	धारा	1	1	4	1	4	300
५	छालिम	8	धारा	1	2	4	1	4	300
	धसेखरे	12	धारा	1	1	4	1	4	300
	किन्दु	7	धारा	1	2	4	1	4	300
	उपल्लो घिरबाङ्ग	7	धारा	1	2	4	1	4	300
	विस्नेखर्क	6	धारा	1	2	4	1	4	300
	भारबाड	12	धारा	1	2	4	1	4	300
	तल्लो घिरलाङ्ग	5	धारा	1	2	4	1	4	300
६	सौरा	7	धारा	2	1	2	1	2	100
	डाँडागाउ	43	धारा	1	2	4	1	4	300
	नाथी	14	धारा	1	2	4	1	4	300
७	माझगाउँ	57	धारा	1	2	4	1	4	300
	भिमसेन डाङ्गा	6	धारा	2	2	2	2	2	100
८	तल्लो आरन	5	धारा	2	1	2	1	2	100

	तल्लो आरन	46	धारा	1	2	1	2	4	300
९	गिवाङ्ग	19	धारा	1	1	2	1	4	300
	नेपाने	16	धारा	1	1	2	1	1	100
	गोनपानी	20	कुवा	2	1	2	1	2	100
	जम्मा	586							

अनुसूची ११ विद्यमान खानेपानी योजनाको व्यवस्थापकिय अवस्था

योजनाको नाम	उपभोक्ता समिति					मर्मत सम्भार कार्यकर्ता		मर्मत सम्भार कोष	
	छ/छैन	दर्ता छ/छैन	बैठक बस्छ/बस्टैन	बाषिक साधारण सभा हुन्छ/हुन्दैन	कार्यरत छ/छैन	पारिश्रमिक पाएको छ/छैन	कोष छ/छैन, छ भने करि छ	मासिक उद्धने गरेको छ/छैन	
हिलेदो खा.पा.आ	छ	छ	छैन	छैन	छ	छैन	छैन	छैन	
मटेखर्क खा.पा.आ	छ	छ	छ	छ	छ	रु ३००	छैन	छ	
रेइसे खा.पा.आ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
फेमफील खा.पा.आ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
चुनेपानी खा.पा.आ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
खोलाखर्क खा.पा.आ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
कुवाखर्क खा.पा.आ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
ओखरबोट गुजी खा.पा.आ	छैन	छैन	छैन	छैन	छ	रु ३००	छैन	छैन	
नुनथला खा.पा.आ	सम्भाव्यता अध्ययन सकिएको								
खोल्सी खा.पा.आ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
हारतु खा.पा.आ	छ	छ	छ	छैन	छ	रु ११००	रु ३४,०००	छैन	

अनुसूची १२ गा वि स स्तरिय खानेपानीको पाँच बर्षिय योजना तर्जुमा

क्रमांक	योजनाको नाम	वडा नं	योजना को किसि म नयां र मर्मत	प्रणा ली	लाभान्व त घरधुरी संख्या	लाभान्व त टोलहरु	अनुमानित लागत	सहयोगी निकाय	
								कार्यन्व यन बर्ष	आन्तर्ग क

१	नुनथला खा.पा.आ	६,७, ८	नयाँ	ग्रामी ट	१५०	सोंरा, डाँडाग ाउ, नाथी, माझगा उँ, भिमसे न डाडाँ, तल्लो आरन,	१८,७९,८४५ ०.००	२०७३		
२	सेको स्वारा	६	नयाँ	ग्रामी ट	७	सोंरा	८,७७,२७५.० ०	२०७३		
३	सिस्नेरी खा.पा.आ	१	नयाँ	ग्रामी ट	६८	तल्लो गाउँ, पेनान्त्ल ा	८५,२२,१००. ००	२०७४		
४	भेमझील खा.पा.आ	२	नयाँ	ग्रामी ट	१०६	उपल्लो गाउँ, उपल्लो सोंरा, देउराल ी, मुलपा नी हिलेदो	१,३२,८४,४५ ०.००	२०७४		
५	रेइसे खा.पा.आ	३	नयाँ	ग्रामी ट	२२	फलाटे	२७,५७,१५०. ००	२०७३		
६	कुवाखर्क खा.पा.आ	३	नयाँ	ग्रामी ट	२२	घोटेख क्क, चुनेख क्क, भेमझी ल	२७,५७,१५०. ००	२०७५		
७	खसेबोट खा.पा.आ	३	नयाँ	ग्रामी ट	६	खसेबो ट	७५१,९५०.० ०	२०७६		
८	दुनदुङ्गे छालीम खा.पा.आ	५	नयाँ	ग्रामी ट	२७	घस्केख रे, छालीम ,किन्दु, दुनदुङ्गे	३३,८३,७७५. ००	२०७७		
९	तल्लो घिरबाङ्ग	५	नयाँ	ग्रामी ट	५	तल्लो घिरबा ङ्ग	६२६,६२५.००	२०७७		

अनुसूचि १३ गाविस को एक बर्षे कार्य योजना

क्रमांक प्राप्ति	कृयाकलाप	वडा नं	योजनाको किसिम नयां, मर्मत	लाभान्वित घरधुरी संख्या	अनुमानित लागत	कार्यन्वयन बर्ष	सहयोगी निकाय	
							आन्तरिक	बाह्य
१	हारतु खा.पा.आ	९	मर्मत	२६		२०७३		
२	घाटीखर्क विस्तेखर्क	५	मर्मत	२७		२०७३		
३	चिसोपानी खा.पा.आ	५	पुन निर्माण	२७		२०७३		
४	पानी मुल खा.पा.आ	४	पुन निर्माण	६१		२०७३		

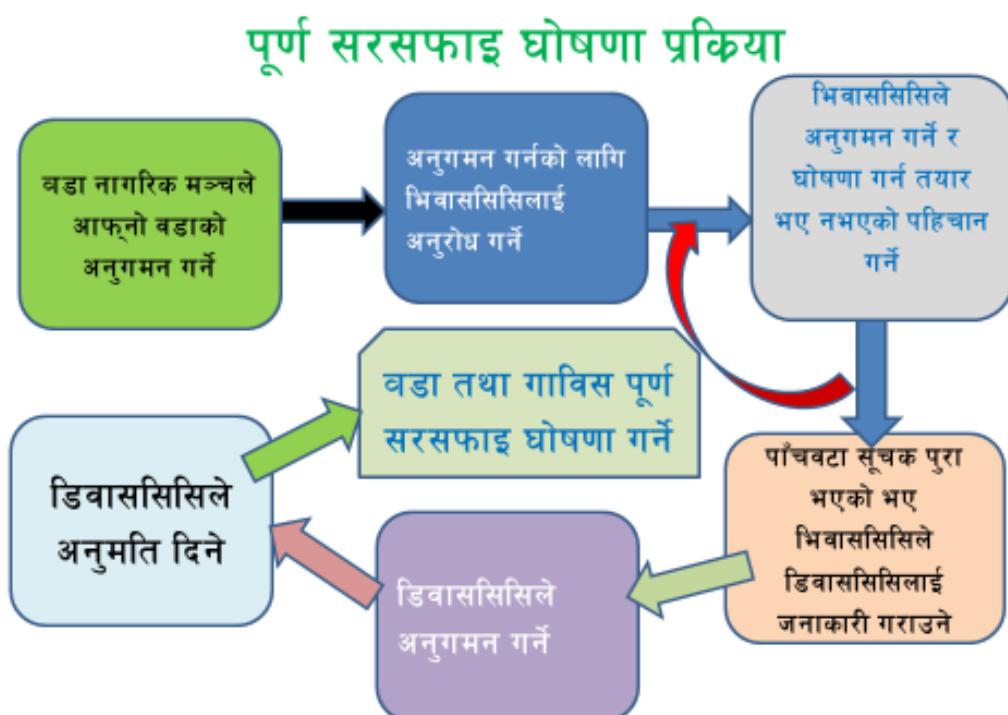
अनुसूचि १४ पूर्ण सरसफाइको लागि वडा र गाविस तहको कार्ययोजना

क्र सं	कृयाकलाप	मिति		जिम्मेवारी	
		देखि	सम्म	मुख्य	सहयोगी
१	गाविस सचिवसँग भेटघाट गरि भिवाससिसिको बैठकको मिति निर्धारण गर्ने			सदस्य सचिव	जिविस
२	भिवाससिसिको बैठक: खुल्ला दिसामुक्त घोषणा पछिको अवस्था माथि छलफल,			संयोजक	जिविस
३	गाविसको सबै घरधुरी सरसफाइ सम्बन्धी तथ्यांक संकलन (चपी, चाड., फोहोर थुपार्ने खाडल, सावुन पानीले हातधुने ठाँउ आदि)			गाविस	जिविस
४	गाविस स्तरीय पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी कार्य योजना निर्माण तथा जिम्मेवारी वाडँफाड			गाविस	जिविस
५	वडा नागरिक मञ्चको बैठक र वडा वास सिसिको जिम्मेवारी सम्बन्धी निर्णय गर्ने			गाविस	जिविस
६	वडा नागरिक मञ्चलाई अभिसुखिकरण			गाविस	जिविस
७	वडा वाससिसि । वडा नागरिक मञ्चको नेतृत्वमा वडा कार्य योजना निर्माण			गाविस	जिविस
८	वडा तहका पूर्ण सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी छलफल तथा अन्तरक्रिया			गाविस	जिविस
९	प्रत्येक दुई महिनाको एक पटक भिवाससिसिको बैठक			गाविस	जिविस
१०	प्रत्येक एक महिनाको एक पटक वाडवाससिसि । वडा नागरिक मञ्चको बैठक			गाविस	जिविस
११	राजनैतिक दल र भिवाससिसि वीच छलफल र कार्यक्रममा सहयोग गर्ने वातावरण बनाउने			गाविस	जिविस

१२	आमा समूह, वन समूह, क्लब, जातिगत तथा सास्कृतिक सञ्जालहरुसँग छलफल तथा अन्तरक्रिया			गाविस	जिविस
१३	विभिन्न माध्यमवाट प्रचार प्रसार तीव्र गर्ने कार्यक्रम निर्धारण गर्ने जस्तै: सार्वजनीक सुचना टांस प्रचार प्रसार/वोड, माइक्रो, विद्यालय स्तरिय च्याली, स्थानीय एफ एम आदि			गाविस	जिविस
१४	प्रत्येक विद्यालयमा सर्वथागत वास समिति गठन गर्ने (शिक्षक, अभिभावक तथा विद्यार्थी रहेन गरि) तथा विद्यालय र विद्यार्थीको घरसम्मलाई ध्यानमा राखि कार्य योजना तयार गर्ने			गाविस	शिक्षा समिति
१५	विद्यालय व्यवस्थापन समिति, अभिभावक शिक्षक संघ र शिक्षक शिक्षिकासँग अन्तरक्रिया अभिमुखिकरण तालिम			गाविस	जिविस
१६	महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयं सेविका तथा नागरिक समाजहरुसँग अन्तरक्रिया			गाविस	जिविस
१७	प्रत्येक विद्यालयमा विद्यालय स्तरीय बाल क्लब गठन तथा परिचालन			गाविस	जिविस
१८	विद्यालय स्तरीय बाल क्लबसँग अन्तरक्रिया			गाविस	जिविस
१९	गा.वि.स स्तरिय अनुगमन समिति गठन तथा आचार संहिता निर्माण			गाविस	जिविस
२०	वडा स्तरिय अनुगमन समिति गठन तथा आचार संहिता निर्माण			गाविस	जिविस
२१	गा.वि.स स्तरीय सम्पूर्ण कार्यालयहरुमा सरसफाई सम्बन्धी प्रचार सामग्री टांसन			गाविस	जिविस
२२	वास्थ्य सेवा प्रदायकहरु द्वाराघरदैलो कार्यक्रम (महिनाको १ पटक)			गाविस	जिविस
२३	प्रत्येक महिनामा कम्तीमा एकपटक शिक्षक, विद्यार्थी र संचालक समितिद्वारा विद्यालय सेवा क्षेत्रमा घर दैलो कार्यक्रम			गाविस	जिविस
२४	प्रत्येक महिना प्रत्येक वडाले पूर्ण सरसफाईको सूचक कुनकुन घरले पुरा गरे र गरेन् तथ्यांक अद्यावधिक गर्ने			गाविस	जिविस
२५	प्रत्येक महिनामा सकलन गरेको तथ्यांक सार्वजनिक स्थल र गाविसमा टास्ने			गाविस	जिविस
२६	प्रत्येक वडा र गाविसको पूर्ण घोषणा गर्ने मिति उल्लेख गर्ने			गाविस	जिविस

२७	सर्व प्रथम खुल्ला पूर्ण सरसफाई क्षेत्र घोषणा गर्ने बडा तथा विद्यालयलाई सम्मान र कदर			गाविस	जिविस
२८	सरसफाई परिचय पत्र वितरण			गाविस	जिविस
३०	पूर्ण सरसफाई घोषणा पश्चातको बैठक वस्ने			गाविस	जिविस

अनुसूचि १५ गाविस स्तरीय पूर्ण सरसफाई योजना चक्र

समाप्त